

Stockholm 2018-09-05

Skogsstyrelsen

Synpunkter på Skogsstyrelsens remiss fördjupad utvärdering av Levande skogar 2019 (FU19)

Härmed lämnar Sveriges Hembygdsförbund (SHF) i egenskap av landets största ideella kultur- och miljöorganisation synpunkter på rubricerad remiss. Synpunkterna här är kortfattade och konkret hållna till Levande skogar, då SHF planerar att kommentera miljömålsarbetet och läget för miljön efter Naturvårdsverkets samlade fördjupade utvärdering av alla miljömålen under 2019.

Utgångspunkten för miljömålet Levande skogar är dess formulering ”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas”. Utgångspunkten blir mer detaljerad i målets preciseringar, där SHF särskilt fokuserar på de om ekosystemtjänster, grön infrastruktur, bevarade natur- och kulturmiljövärden samt friluftsliv.

SHF är en organisation och rörelse där kunskap om och tillvaratagande, användning och tillgängliggörande av natur- och kulturlandskapet är centrala delar för verksamheten. Genom de lokala hembygdsföreningarnas arbete bidrar vi till att olika miljömål nås. Med tanke på verksamhetens inriktning är det extra intressant att se vad och hur miljömålsarbetet inom Levande skogar uppnår det som uttrycks av preciseringarna. Preciseringarna ”Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns” samt ”Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna” är särskilt viktiga. Det är också centralt att kunna avläsa orsakssambanden (utvärdering) för utfallet (uppföljning) för att kunna bedöma vilka åtgärder som är relevanta i syfte att nå miljömålet i allmänhet och de preciseringar vi fokuserar på i synnerhet.

Synpunkter eller frågor

- Miljömålets formulering i sig handlar om någon sorts likvärdighet mellan de tre dimensionerna av hållbar utveckling.
- Miljöarbetet i skogen och miljömålsarbetet inom Levande skogar handlar dock mer och mer om den ekologiska dimensionen av den hållbara utvecklingen, bl.a. biologisk mångfald, grön infrastruktur, ekosystemtjänster och naturvärdenas skötsel och bevarande.
- Den socialt (eller kulturellt) hållbara utvecklingen i form av vad kulturmiljön och kulturarvet behöver eller kan ge i form av ekosystemtjänster och kulturarvstjänster kommer alltmer i skymundan av vad de ekologiska miljövärdena behöver.

- Detta tydliggörs i den fördjupade utvärderingen av målet enligt dess preciseringar, vad som mäts, bedömning av orsakssamband för måluppfyllelse, åtgärder för att nå målet, hur olika bidrag och styrmedel används samt behov av insatser.
- Mer detaljerade exempel på ovanstående är inriktningen för och användningen av NOKÅS-medel och medel från Landsbygdsprogrammet, som båda syftar till att förstå, ta tillvara och utveckla både naturmiljön och kulturmiljön i skogen. Av FU19 framgår det att:
  - ”Nuvarande utformning av NOKÅS utgår i huvudsak till biologisk mångfald och i mindre omfattning till andra värden”;
  - ”Åtgärder för att gynna biologisk mångfald dominerar (cirka 1500 av 2000 ha)” samt
  - för preciseringen ”Bevara natur- och kulturlandskapet” eftersträvas effekten ”Ökad kompetens, rådgivning och praktiska åtgärder för att sköta områden med höga naturvärden. Ökad kompetens vid skogsbruksåtgärder för att begränsa skador samt ökad hänsyn”.
- I FU19 redovisas att flera insatser som görs strävar mot preciseringen natur- och kulturmiljön, när de i själva verket nästan enbart går till naturmiljöns bevarande.
- Att den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling prioriteras i miljömålsarbetet är ett viktigt resultat i sig att redovisa. Prioritering i sig kan paradoxalt nog leda till negativa effekter för bevarandet av kulturmiljön, kulturarvet och sociala miljövärden (upplevelsevärden) i skogen. Detta förhållande eller orsakssamband behöver också bedömas och redovisas i FU.
- SHF saknar redovisning av orsakssambanden till varför var femte skyddad fornlämning som kommer i kontakt med skogsbruk skadas. Detta förhållande har varit känt i över tjugo år, men nästan ingen förbättring sker mot målet som i princip handlar om att kulturmiljölagens (förut kulturminneslagen) bestämmelser om fornlämningar ska följas.
- Detta leder till prognosen om ”Utvecklingen av miljötilståndet på medellång sikt 10-20 år”, där Skogsstyrelsen ser utvecklingen i miljön som positiv. Denna prognos handlar enbart om ekologiska värden, och inte om skogens sociala värden, kulturarv eller kulturmiljövärden. För de senare ser utvecklingen inte positiv ut, utan den är i princip oförändrad, utifrån ett oacceptabelt läge sen lång tid tillbaka.
- Skrivningarna om fornlämningar enligt kulturmiljölagen bör kompletteras med det som kursiveras. För det första: ”Lagen innebär att fornlämningar är skyddade, dvs. att det är förbjudet att rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Fornlämningsskyddet avser lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna, tillsammans med det område kring lämningen som behövs för att bevara lämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse (kulturhistoriska värde).” Och för det andra: ”Från 2014 har ett åldersrekvisit införts som säger att lämningar från 1850 eller senare inte omfattas, såvida inte länsstyrelsen fattat ett beslut om fornlämningsförklaring enligt lagen.”

- *Sammantaget leder detta till slutsatserna att*
  - läget och utvecklingen för skogens kulturarv och kulturmiljön i skogslandskapet är fortsatt oacceptabelt,
  - läget och utvecklingen för friluftslivet i skogen är svårsmäkt och därmed omöjligt att greppa,
  - Skogsstyrelsen tillsammans med skogssektorn och andra aktörer snabbt måste utveckla kunskap, synsätt och åtgärder så att åtminstone kulturarvs- och miljöbrott inte begås i skogen genom att kulturlämningar förstörs av skogsbruket,
  - NOKÅS och Landsbygdsprogrammet behöver användas i mycket högre grad än tidigare för åtgärder och projekt som ökar kunskapen om, tar tillvara och utvecklar kulturarvet och kulturmiljön i skogen,
  - Skogsstyrelsens (m.fl. myndigheters) regeringsuppdrag om att utarbeta strategier för kulturmiljöarbetet är en viktig del i utvecklingen av myndighetens arbete med att nå miljö kvalitetsmålet Levande skogar vad gäller skogens kulturarv och dess historiska miljövärden.

För Sveriges Hembygdsförbund

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Michael Lehorst
Kulturmiljöstrateg